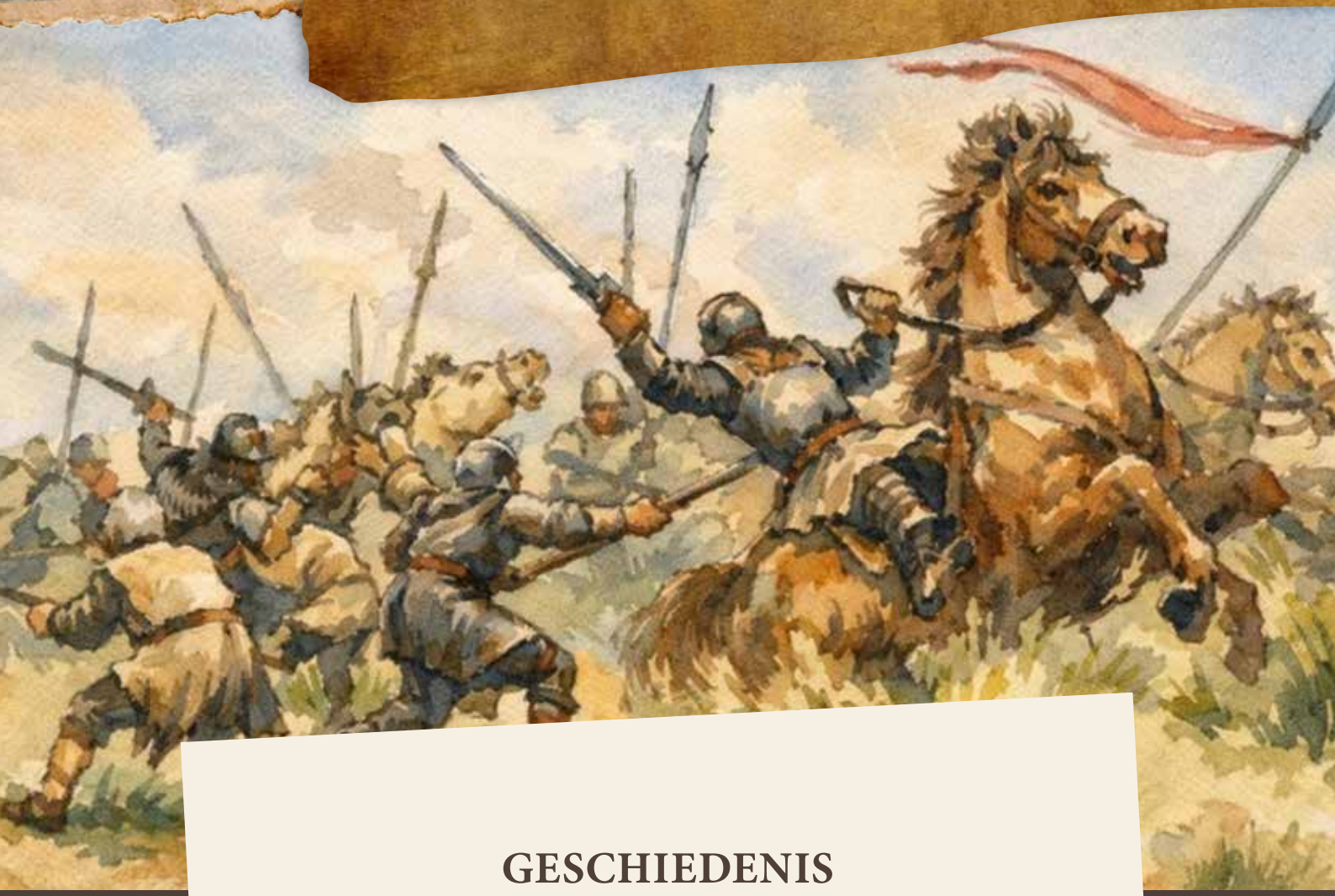

De RIDDERS en juffers van Zwartewaterklooster

LESPAKKET

GESCHIEDENIS BINNEN ÉN BUITEN

Stichting Erfgoed Zwartewaterklooster en Stichting Vrienden van de Oldematen

Korte achtergrond

Intro

Zwartewaterklooster was een **middeleeuws vrouwenklooster** tussen Hasselt en Zwartsluis. Gesticht in de 13e eeuw (1233), beroemd om:

» Het **kloosterleven:**
biddend, werkend, gesloten gemeenschap.
» De **rol in de regio:**
zorg, onderwijs, landbouw.
» De **mysterieuze begraafplaats:**
met o.a. laaggeplaatste ridders en schildknapen.
» De **water- en landwegen** rondom het **klooster:**
belangrijk voor handel en landbouw.
» Het uiteindelijk **verdwijnen** van het **klooster:**
waarbij alleen sporen in het landschap zijn overgebleven.

Dit zorgt ervoor om te leren kijken naar **historische sporen in het landschap (OldeMaten).** In dit lespakket komt dit aan de orde.

Lesbeschrijving

LES 1 › p. 4
In deze les leren de leerlingen wat de Slag bij Ane, de oprichting van het klooster ‘Mons Sancte Marie’ bij Zwartewaterklooster en het ontstaan van het slagenlandschap ‘de Oldematen’ met elkaar te maken hebben. Hoe leefden de mensen in een klooster.

LES 2 › p. 20
In deze les gaan de leerlingen op excursie naar Zwartewaterklooster. Ze luister ter plekke naar het verhaal van het klooster en de aldaar begraven ridders.

LES 3 › p. 26
In de klas of in de Veldschuur (afhankelijk van de beschikbaarheid) is er een escaperoomachtige puzzeltocht als verwerking.

Vaardigheden

» Vaardig in het bedenken van oorzakelijke gevolgen.
» Vaardig in het kijken vanuit verschillende perspectieven naar gebeurtenissen en personen (ridders en juffers) uit het verleden.
» Vaardig in het luisteren naar presentaties door anderen.
» Vaardig in het toepassen van het geleerde en oplossen van creatieve vraagstukken.

Houding

» Een onderzoekende en nieuwsgierige houding ten opzichte van personen en gebeurtenissen uit het verleden.
» Een genuanceerde en kritische houding ten opzichte van personen en gebeurtenissen uit het verleden.

Kerndoelen

47: De leerlingen leren o.a. over de verschillende grondsoorten en landschappen in Nederland en over de bouw en de functie van het klooster.

49: De leerlingen leren over het Christendom in Nederland, over de stroming van rivieren en de bron hiervan voor o.a. het vervoer van mensen en materialen over het water.

51: De leerlingen leren verschillende tijdsaanduidingen te gebruiken, te werken met een tijdbalk en leren informatie uit het verleden te interpreteren.

52 EN 53: De leerlingen leren over de tijd van monniken en ridders en de tijd van steden en staten.

54: De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

55: De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

56: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

De RIDDERS en juffers van Zwartewaterklooster

LES 1

Hoe leefden de mensen in een klooster?

BINNENLES
KLASLOKAAL OF DE VELDSCHUUR

Hoe leefden de mensen in een klooster?

Leerdoelen

LEERLINGEN:

» Weten wat een klooster is.
» Herkennen taken in het kloosterleven.
» Kunnen beschrijven waarom Zwartewaterklooster belangrijk was.

Opbouw

5 min

1. INTROVERHAAL
Docent vertelt kort een spannend verhaal:
Deel 1: De Slag bij Ane / Een verhaal vol moed en slimheid › p. 6
Deel 2: Na de Slag bij Ane / Het geheim van Zwartewaterklooster › p. 9

1 min

2. MINI-QUIZ › p. 11
Waarvoor dienden kloosters?

25 min

3. BRONNENONDERZOEK - BINNENLES › p. 12
In groepjes vier bronnen:
- 1. Middeleeuwse kaartenen van de omgeving › p. 13
- 2. Tekstfragment | De dagelijkse taken van nonnen › p. 17
- 3. Foto's en tekeningen van nonnen › p. 18
- 4. Tekstfragment | De ridders bij de Slag bij Ane 1227 › p. 19

OPDRACHT: Vul een bronnenblad in met:
Wat zie je? Wat is jouw antwoord?

DEEL 1

De Slag bij Ane
Een verhaal vol moed en slimheid

Lang geleden, in het jaar 1227, was het land dat we nu Nederland noemen nog heel anders. Het was een tijd van ridders, bisschoppen en boeren. In het noorden, in het ruige gebied van Drenthe, leefden mensen die gewend waren om voor zichzelf op te komen. Ze hielden van vrijheid en wilden niet dat iemand hen de baas was. Maar daar dacht de bisschop van Utrecht anders over.

De bisschop, Otto II van Lippe, vond dat Drenthe bij zijn gebied hoorde. En als iets van hem was, dan moest iedereen daar ook naar hem luisteren. Belastingen betalen. Gehoorzamen. Geen tegenspraak.

Alleen... de Drenten waren niet van plan om zich zomaar over te geven. Hun leider was een slimme en dappere man: Rudolf van Coevorden. Hij kende het land als geen ander. De moerassen, de bossen, de smalle paadjes... dat was zijn wereld.

En hij had een plan.

De dreiging komt dichterbij

Op een ochtend werd het nieuws gebracht: “De bisschop komt eraan!
Met een leger!” Ridders in glanzende harnassen. Paarden die zwaar over de grond dreunden. Met speren en zwaarden. Het was een indrukwekkend gezicht...
en ook een angstaanjagend.

Veel mensen zouden bang zijn geweest.
Maar Rudolf niet.

Hij riep zijn mannen bijeen. Geen ridders, maar boeren. Mannen met eenvoudige wapens: hooivorken, bijlen, knuppels.

Niet zo sterk als een ridderleger...
maar ze hadden iets anders.
Ze hadden hun land.

Het plan van Rudolf

Rudolf wist één ding zeker: “Als we de ridders op open veld bevechten, verliezen we.” Ridders waren zwaar geharnast en sterk. Op een vlak veld zouden ze de boeren zo onder de voet lopen. Dus bedacht hij een list.

Hij koos een plek bij Ane, een gebied vol moeras en natte grond.
Daar konden paarden moeilijk lopen en zouden de zware ridders vast komen te zitten. Dan zouden de Drenten hun kans krijgen.

De val wordt gezet

Het leger van de bisschop trok Drenthe, over de rivier de Vecht, binnen. Ze zagen er indrukwekkend uit. Banieren (vlaggen) wapperden in de wind. Zwaarden glinsterden in het zonlicht.

De bisschop was zelfverzekerd.

“Die boeren maken geen kans,” dacht hij.
Maar hij kende het gebied niet.

Toen zijn leger bij Ane kwam, leek het alsof de Drenten op de vlucht waren.
Ze trokken zich terug, dieper het moeras in.

De bisschop zag zijn kans. Hij wachtte tot al zijn ridders klaar waren voor de strijd. Ze popelden van ongeduld. “Achter hen aan!” riep hij.
En dat was precies wat Rudolf wilde.

Het moeras slaat toe

De ridders reden vooruit. Hun zware paarden stapten het natte gebied in.
Eerst leek er niets aan de hand. Maar toen…

De grond werd zachter. De paarden zakten weg.

De ridders verloren hun snelheid. Sommigen vielen zelfs van hun paard.
Hun zware harnassen, die hen normaal beschermden, werden nu een probleem.
Ze konden nauwelijks bewegen. Paniek brak uit.

En toen… kwamen de Drenten terug.

De aanval

Uit de bossen en het moeras verschenen ze ineens. Overal tegelijk.
Ze schreeuwden. Ze renden. Ze vielen aan.
De ridders probeerden zich te verdedigen, maar het was te laat. Ze zaten vast.
Hun paarden konden niet draaien. Hun zware uitrusting maakte hen traag.

De boeren waren snel. Ze kenden elke stap in het moeras. Ze bewogen zich vrij en vielen van alle kanten aan. Het werd een chaos.

De val van de bisschop

Midden in het gevecht vocht de bisschop zelf ook mee. Hij was een ridder, gewend aan strijd. Maar ook hij zat vast.
Zijn paard zakte weg in de modder.
Hij probeerde op te staan, maar zijn zware harnas hield hem tegen.

De Drenten kwamen dichterbij.
Volgens de verhalen werd de bisschop uiteindelijk gedood in het moeras.

Het machtige leger... verslagen door boeren.

De overwinning

Toen het gevecht voorbij was, bleef het moeras stil achter. Het leger van de bisschop was verslagen. Veel ridders waren omgekomen. De rest was gevlucht.
De Drenten hadden gewonnen. Niet omdat ze sterker waren. Maar omdat ze slimmer waren.

Waarom dit verhaal belangrijk is

De Slag bij Ane is een bijzonder moment in de geschiedenis.
Het laat zien dat je niet altijd de sterkste hoeft te zijn om te winnen.
Soms is slim nadenken belangrijker dan kracht. De Drenten vochten voor hun vrijheid. Ze wilden zelf bepalen hoe ze leefden.
En met moed en een goed plan lukte dat.

DEEL 2

Na de Slag bij Ane
Het geheim van Zwartewaterklooster

Het was stil geworden bij Ane. Waar eerst het lawaai van strijd klonk - het kletteren van zwaarden, het geschreeuw van mannen en het gehinnik van paarden - hoorde je nu alleen nog de wind die over het moeras blies.

De Slag bij Ane was voorbij. De Drenten hadden gewonnen.
Maar overwinning voelde niet alleen maar goed.

Een zwaar besluit

Wilbrand van Oldenburg, de opvolger van de gesneuvelde bisschop Otto II van Lippe, stond aan de rand van het slagveld. Hij keek naar wat er was gebeurd. Overal lagen nog gesneuvelde ridders. De belangrijkste ridders waren door familieleden al opgehaald. De mannen die hier nu nog lagen waren hulpridders... en zouden nooit meer naar huis gaan.

Een van zijn mannen zei zacht: “Wat doen we met de doden?” Wilbrand dacht lang na. “Ze zijn onze vrienden,” zei hij uiteindelijk. “Ze verdienen een rustplaats.” En zo werd besloten om de gesneuvelden te begraven.

De lange tocht

Het was geen makkelijke taak. Bisschop Wilbrand had aan het Zwartewater een verhoging in het landschap ontdekt. Dat lag ver genoeg verwijderd van het slagveld. De lichamen van de ridders waren zwaar, gehuld in metalen harnassen. Sommigen lagen diep in het moeras en moesten voorzichtig worden losgetrokken.

De mannen van de bisschop werkten dagenlang. Daarna begon een lange tocht. Niet naar hun eigen dorpen... maar naar een bijzondere plek:
het gebied rond het Zwartewater, waar later het klooster zou ontstaan.
Een rustige plek. Stil. Afgelegen. Een plek waar de doden konden rusten.

De plek van stilte

Op die plek ontstond later het Zwartewaterklooster. Maar in die tijd was het nog geen groot klooster zoals we dat nu kennen. Het was een eenvoudige plek, waar mensen samenkwamen om te bidden en te zorgen voor anderen.
De doden werden daar begraven. Rijen graven, eenvoudig en stil. Geen grootse monumenten. Geen gouden versieringen. Alleen aarde, gras en stilte.

De nonnen

Jaren gingen voorbij.
Aan het eind van het leven van bisschop Wilbrand van Oldenburg besloot hij om een klooster te stichten op de plek in de buurt van de ridderbegraafplaats. Nonnen kwamen er wonen. Ze leefden eenvoudig en in rust.

Elke dag baden ze.
Ook voor de ridders die daar begraven lagen. Soms, als de mist laag over het land hing, leek het alsof de plek nog iets geheimzinnigs had. Alsof de geschiedenis er nog fluisterde.

De bewoners van het klooster vertelden verhalen. Over de strijd. Over de bisschop. Over de boeren die wonnen. Maar vooral... over wat daarna kwam.

Een verhaal dat blijft

Kinderen uit de omgeving kwamen soms luisteren. Ze zaten stil terwijl een oude monnik vertelde: “Denk eraan,” zei hij, “zelfs na een overwinning moet je mens blijven. De Drenten wonnen, maar ze vergaten niet wat juist was.” Hij wees naar het land buiten. “Daar liggen mannen die vochten. Sommigen voor macht... sommigen omdat ze moesten. Maar hier hebben ze rust gevonden.”

Waarom dit verhaal belangrijk is

Het verhaal van Ane stopt niet bij de strijd. Het gaat verder.
* Het gaat over respect.
* Over hoe je met elkaar omgaat, zelfs na een conflict.
* Over keuzes maken die laten zien wie je echt bent.

De Drenten wonnen de strijd. Maar door de ridders een begraafplaats te geven... wonnen ze ook iets anders. **Respect!**

Mini-quiz: Kloosters
Meerkeuzevragen

naam .....

1. Wat is een klooster?

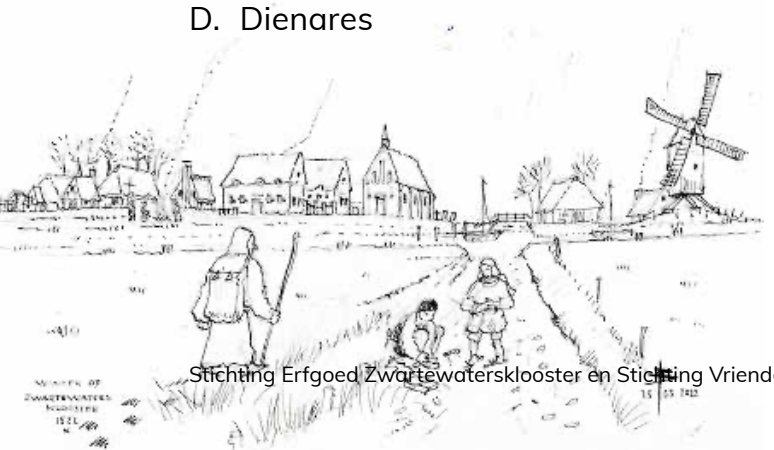
A. Een kasteel van een ridder
B. Een gebouw waar monniken of nonnen wonen en bidden
C. Een oude markt
D. Een paleis van een koning

2. Hoe noem je een man die in een klooster leeft?

A. Priester
B. Ridder
C. Monnik
D. Koopman

3. Hoe noem je een vrouw die in een klooster leeft?

A. Non
B. Gravin
C. Hertogin
D. Dienares

4. Welk boek speelde een belangrijke rol in kloosters in de middeleeuwen?

A. De Koran
B. De Bijbel
C. De Griekse mythes
D. De krant

5. Wat deden monniken vaak in de middeleeuwen?

A. Auto's repareren
B. Boeken overschrijven
C. Televisie maken
D. Soldaat zijn

6. Wat betekent het Latijnse woord 'ora et labora'?

A. Eet en drink
B. Bid en werk
C. Lees en schrijf
D. Ga en reis

naam .....

Bronnenonderzoek

BRON 1 › Middeleeuwse kaart van de omgeving		
1	Welke overeenkomsten zie je op de drie kaarten?	
2	Welke verschillen ontdek je?	
3	Kun je ontdekken uit welke tijd deze kaarten komen?	
4	Welke belangrijke steden kun je vinden?	
5	Welke rivieren kun je vinden?	
6	Zijn er andere opvallende kenmerken te vinden?	

BRON 2 › De dagelijkse taken van nonnen		
1	Hoe vaak komen nonnen samen om te bidden, in de bijbel te lezen of te zingen?	
2	Welke dagelijkse verplichtingen zijn er anders dan vandaag?	
3	Wat is het verschil in recreatie toen en nu; geef daarvan voorbeelden.	

BRON 3 › Foto's en tekeningen van nonnen		
1	Wat is de overeenkomst tussen alle afbeeldingen?	
2	Welke verschillen kun je ontdekken?	
3	Welke taken van nonnen zijn er afgebeeld?	

BRON 4 › De ridders van de Slag bij Ane		
1	Welke hoofdrolspelers had de Slag bij Ane?	
2	Wie waren de winnaars?	
3	Wie waren de verliezers?	

BRON 1 ›
Middeleeuwse kaarten van de omgeving

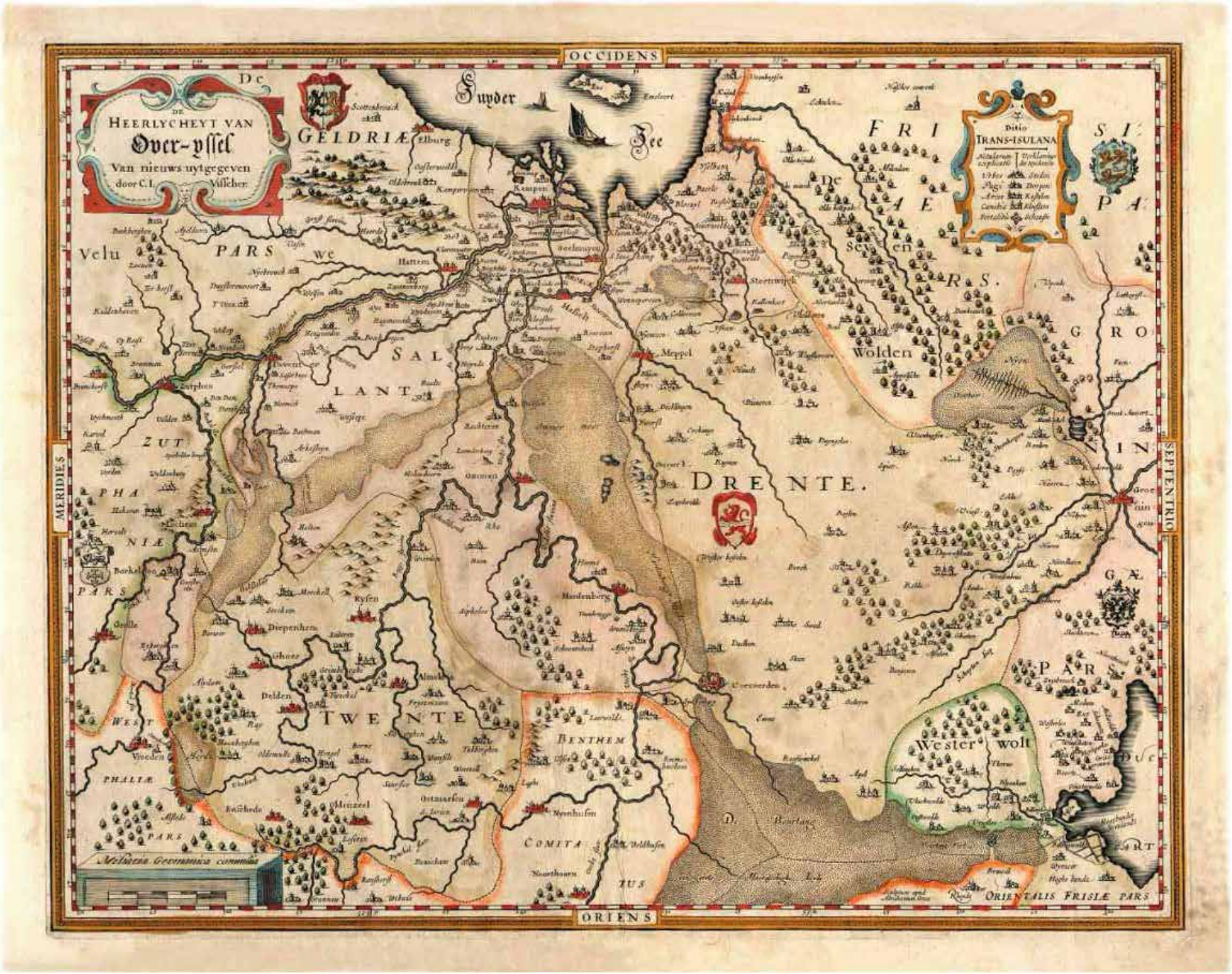

1

GELDRIA
et
Tranſiſulana
203.
DE ZUY DER ZEE
HET LANT VAN Land Ysel
OVERY SEL
DE TWENTE
GELDERLANDT
Stift van Utrecht
COMITATUS
STIFT MUNSTER
SEPTENTRIO
MERIDIES
Milliaria Germanica

2

OCCIDENS
ORIENS
MERIDIES
SEPTENTRIO
DE HEERLYCHEYT VAN
Over-yssel
Van nieuws uytgegeven
door C.I. Visscher
GELDRIÆ
Elburg
Kampen
Zuyder Zee
FRISIÆ
Ditio TRANS-ISULANA
PARS
SALLANT
ZUTPHANIÆ
DRENTE.
Meppel
Wolden
Zutphen
Deventer
Hattem
Diepenheim
Delden
TWENTE
BENTHEIM
COMITATUS
Wester wolt
Mediocris Geometrica communis
ORIENTALIS FRISIÆ PARS

3

TRANSISELANIA
DOMINVM
vernaculè
OVER-YSSEL.
FRISIA
PARS
ZUYDER
Zee
DVC.
GEL
DRIÆ
PARS
TWENTE
LANDT
FRISIÆ ORIEN
TALIS
PARS
MONASTERI
ENSIS
EPISCO
PATUS
PARS
LINGE
COMITA
TVS
COMIT.

BRON 2 ›
De dagelijkse taken van nonnen

Het dagelijks leven van nonnen in een klooster vindt plaats rond een ritme van gebed, werk en gemeenschapsleven, vaak omschreven als Ora et Labora (Bid en Werk).

Een typische dag er als volgt uit:

Gebed en Spirituele Taken

» **GETIJDENGEBED**: Nonnen bidden de Liturgie van de Uren (psalmen) zeven keer per dag op vaste tijdstippen, beginnend met het ochtendgebed (Lauden) en eindigend met het avondgebed (Compline).
» **HEILIGE MIS**: Dagelijkse deelname aan de Eucharistieviering.
» **STIL GEBED EN MEDITATIE**: Tijd voor persoonlijke en gezamenlijke meditatie, vaak in stilte.
» **ROZENKRANS**: Het bidden van de rozenkrans is een veelvoorkomende dagelijkse gewoonte.
» **LECTIO DIVINA**: Het bidden en meditatief lezen van de Heilige Schrift.

Werk en Dagelijkse Verplichtingen

» **HUISHOUDELIJKE TAKEN**: Koken, schoonmaken, naaien, linnen verstellen en het onderhouden van het kloostergebouw.
» **ARBEID**: Handwerk (zoals spinnen of weven), tuinieren, het onderhouden van het terrein, of administratief werk.
» **SPECIFIEKE APOSTOLATEN**: Voor actieve ordes omvat dit lesgeven, ziekenzorg, maatschappelijk werk of het maken van rozenkransen en kaarsen.

Gemeenschapsleven en Rust

» **MAALTIJDEN IN STILTE**: Eten wordt vaak in stilte genuttigd, soms terwijl een zuster voorleest uit spirituele boeken.
» **RECREATIE**: Een korte periode van ontspanning, waarin zusters met elkaar praten en gemeenschap opbouwen.
» **STILTE EN STUDIE**: Veel ordes houden zich aan periodes van 'grote stilte', vaak van de avond tot de ochtend, en besteden tijd aan studie.

BRON 3 ›
Foto's en tekeningen van nonnen

BRON 4 ›
De ridders van de Slag bij Ane

Lang geleden, in het jaar **1227**, gebeurde er in het noorden van ons land iets bijzonders. In de buurt van het plaatsje **Ane** vond een echte ridderstrijd plaats: **de Slag bij Ane**.

Wie waren de ridders?

Ridders waren soldaten te paard. Ze droegen zware harnassen van ijzer en vochten met zwaarden en speren. Ze waren vaak in dienst van een belangrijke heer of bisschop. In deze slag vochten de ridders van de bisschop van Utrecht, **Otto II van Lippe**. Hij wilde de baas zijn in het gebied van Drenthe. Maar daar waren de Drenten het niet mee eens!

De boeren van Drenthe

De mensen in Drenthe waren vooral boeren. Ze woonden verspreid over het land en werkten hard op het veld. Ze wilden zelf beslissen over hun eigen gebied en geen hoge belastingen betalen aan de bisschop. Toen de bisschop met een leger ridders naar Drenthe trok, besloten de boeren, onder leiding van **Rudolf, kastelijn van Coevorden**, zich te verdedigen.

De veldslag

De ridders dachten dat ze makkelijk zouden winnen. Ze waren goed getraind en hadden zware wapens. Maar de boeren waren slim. Ze lokten de ridders naar een moerassig gebied bij Ane. Het land was nat en drassig. De zware paarden van de ridders zakten weg in de modder. Ze konden nauwelijks bewegen! De boeren vielen aan met eenvoudige wapens zoals bijlen, hooivorken en speren.

Het gevolg?

De ridders verloren de slag.
Zelfs de bisschop, Otto II, kwam om het leven.

Wat gebeurde er daarna?

De overwinning van de boeren was bijzonder. Het was niet vaak dat gewone boeren wonnen van ridders! Later werd in de buurt het klooster **Zwartewaterklooster** gesticht (in 1233). Volgens verhalen werden daar ridders begraven die bij de slag waren omgekomen.

De RIDDERS en juffers van Zwartewaterklooster

LES 2

Sporen in het landschap

BUITENLES
ZWARTEWATERSKLOOSTER

Sporen in het landschap

Locaties

» Het (voormalige) kloosterterrein (met bord).
» De Kloosterweg.
» De (mogelijke) ridderbegraafplaats/grafveld (met bord).
» De watergang richting Zwartewater en naar de Wieden/Weerribben.
» Het slagenlandschap (met bord).

Opdrachten per groep › *met werkblad*

ER ZIJN *DRIE* OPDRACHTEN EN *TWEE* VERTELLING DOOR EEN GIDS

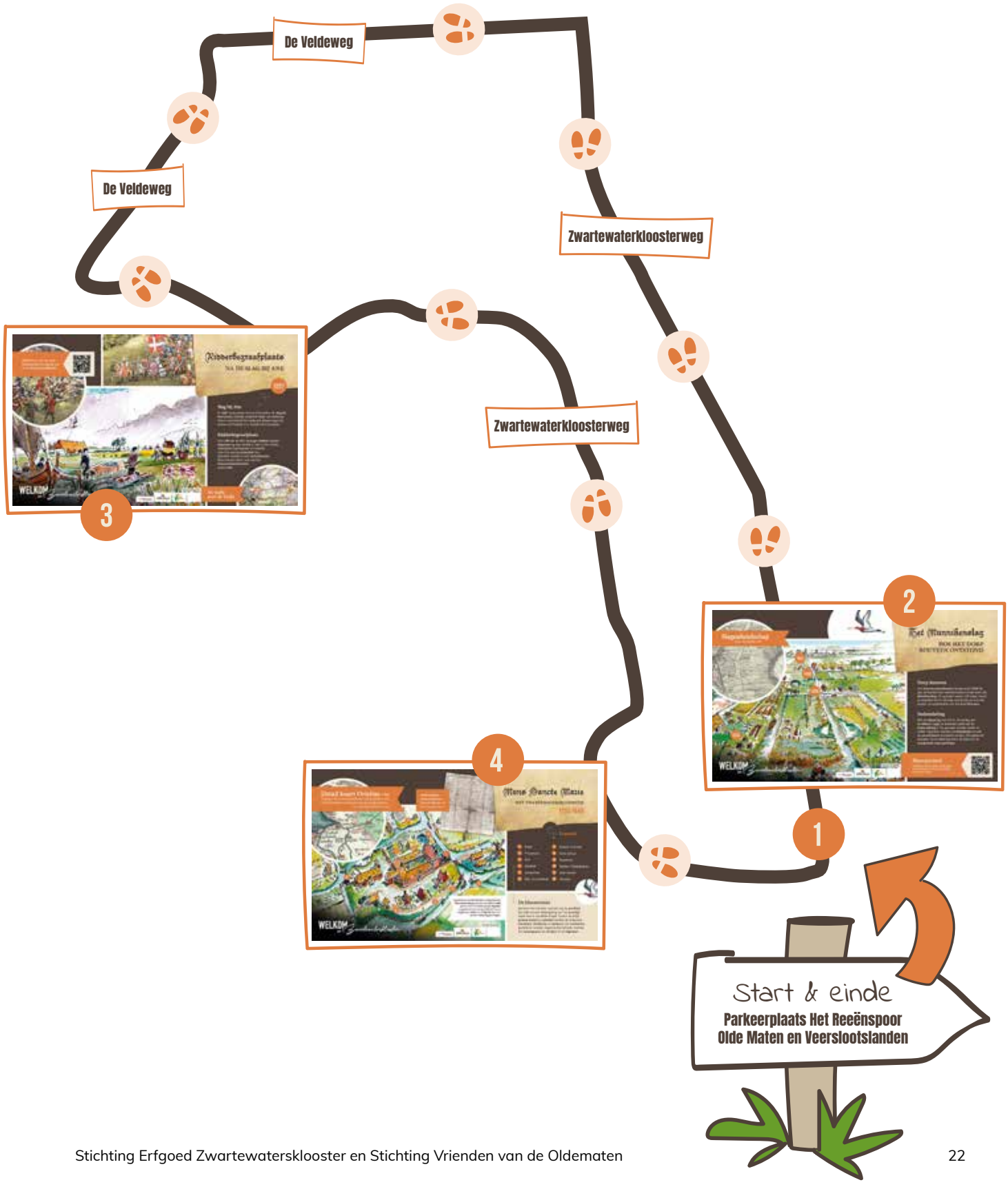
ONTSTAAN
De gids vertelt het verhaal van het ontstaan van het klooster en de betekenis voor de omgeving.

1. **HET SLAGENLANDSCHAP** › p. 23
   Speuren naar de kenmerken van het slagenlandschap.

2. **DE RIDDERBEGRAAFPLAATS** › p. 24
   - Op de plek van de voormalige ridderbegraafplaats maken we een kruiswoordpuzzel.
   - Luisteren naar het verhaal, door een gids, van de ridders die op die plek begraven liggen.

3. **HET 'KLOOSTER'** › p. 25
   Bij het bord 'Mons Sancte Marie' maken leerlingen een puzzel en proberen ze achter het verborgen woord te komen.

Route van de wandeling

Het Slagenlandschap
Het Munnikenslag

naam

.....

Een **slagenlandschap** ontstond vaak doordat boeren vanuit een rivier of weg stukken veengrond gingen ontginnen. Zo ontstonden de lange smalle stroken land afgescheiden door een sloot om het water af te voeren. Dat kun je vandaag nog steeds herkennen.

Meet een slag

Werk in tweetallen

1. Tel hoeveel stappen **breed** één perceel (een slag) ongeveer is. Probeer grote stappen (van ongeveer 1 meter) te maken en schat hoe lang het perceel is.

   ..... stappen is ongeveer ..... meter

2. Kun je ook een schatting maken hoe **lang** zo'n stuk grond is?

   ..... meter

3. Wat is de functie van een sloot aan weerskanten?

   .....

4. Waarom waren de kavels vroeger lang en smal?

   .....

   .....

   .....

   .....

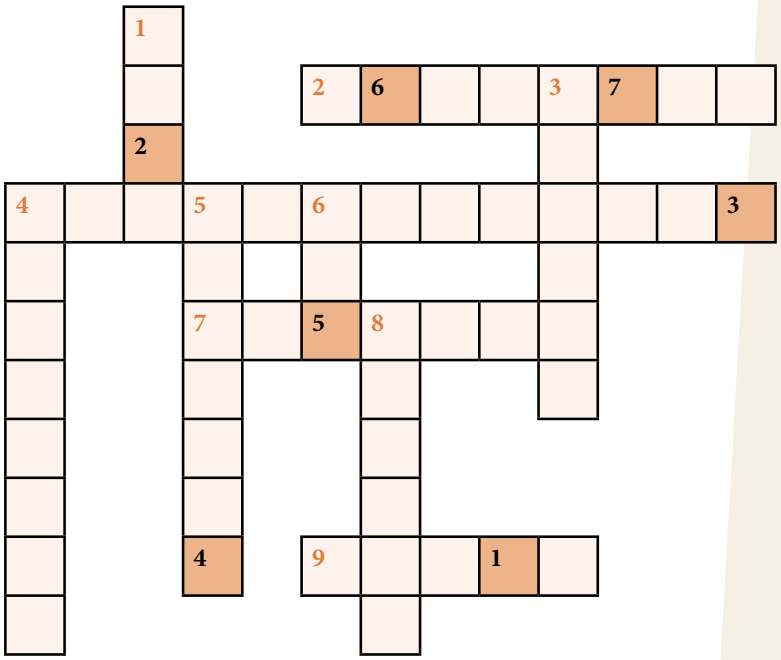
De Ridderbegraafplaats

naam

.....

Een puzzel bij het informatiebord 'Ridderbegraafplaats'

Wat is de verborgen oplossing?

HORIZONTAAL

2 Gebouw
4 Hier liggen de ridders
7 Provincie in Nederland
9 De rivier

VERTICAAL

1 Strijd tussen boeren en ridders
3 Landschap
4 De leider van de slag
5 Vechters voor de bisschop
6 Hier is gevochten in 1227
8 Bewoners van het klooster

VERBORGEN OPLOSSING

1	2	3	4	5	6	7

naam .....

Het 'Klooster'

Geef antwoorden op de volgende vragen.
De antwoorden zijn te vinden op het bord 'Mons Sancte Marie'

Vragen

1. Gebouw waar de nonnen van Zwartewaterklooster wonen ›
2. Ruimte waar gebeden worden ›
3. Leider van een nonnenklooster ›
4. Planten die nonnen vroeger gebruikten als medicijn ›
5. Andere naam voor Kloostertuin ›
6. Stilteplek midden in het klooster ›
7. Wat nonnen vaak afleggen: een leven van eenvoud en ... ›

Kies uit de volgende woorden

PANDHOF
KRUIDEN
TUIN
RUST
KAPEL
ABDIS
KLOOSTER

Neem van elk woord de letter in het gekleurde* vakje.

Welk woord is er met deze letters te vormen?

*

De RIDDERS en juffers van Zwartewaterklooster

LES 3

Escape-*Klooster*-room
Een speelse afsluiting

BINNENLES
KLASLOKAAL OF
DE VELDSCHUUR

Een speelse afsluiting waarin leerlingen puzzels oplossen.

De eindcode leidt naar een ‘verborgen archiefblad’ met een historisch feit!

De *sleutel* voor veel oplossingen

naam

.....

Opdracht 1

Wegstreeppuzzel

Los de wegstreeppuzzel op. De overgebleven letters vormen het eerste deel van de sleutel.

E	N	O	N	N	E	N	K
Z	S	C	H	I	L	D	L
H	W	E	R	K	E	N	O
A	E	A	M	L	E	H	O
B	S	L	A	P	E	N	S
I	O	O	N	R	E	O	T
J	P	A	A	R	D	R	E
T	R	E	D	D	I	R	R

Zoek de volgende woorden op

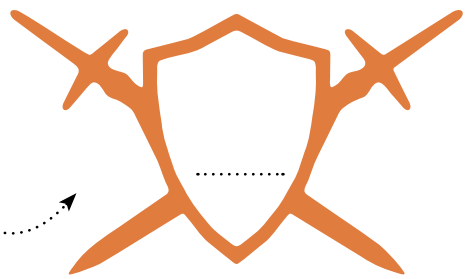
HABIJT
RIDDER
HELM
SLAPEN
KLOOSTER
SCHILD
NONNEN
TOERNOOI
PAARD
WERKEN
ZWAARD

OVERGEBLEVEN LETTERS

Tel de waarde van de letters op:

	+		+		=		

Gebruik het eerste cijfer van dit getal

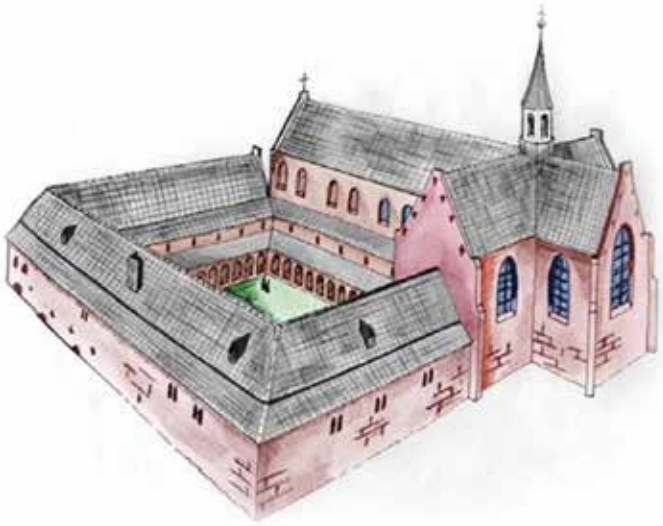
naam

.....

Opdracht 2

Raadsel

Wij wonen in een klooster.
Wij bidden en werken elke dag.
Wij schrijven soms boeken over.
Ook verzorgen wij zieke mensen.
Soms geven we les aan kinderen
Wie zijn wij?

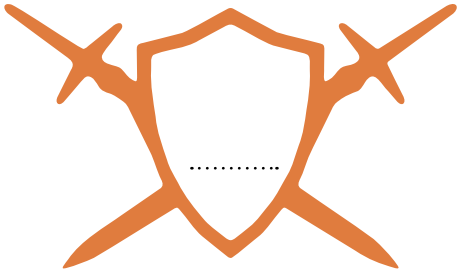

OPLOSSING

Tel de waarde van de letters op:

	+		+		+		+		+		=	

Gebruik het eerste cijfer van dit getal

.....

naam

.....

Opdracht 3

Verbind de juiste taak

In een klooster doen nonnen verschillende taken.
Verbind de juiste taak met de juiste plaats.

TAAK	PLAATS
BIDDEN	
GROENTEN VERBOUWEN	
BOEKEN SCHRIJVEN	

Kies uit deze woorden

Zet de letters in de goede volgorde:

CUIMPORRITS

AKPEL

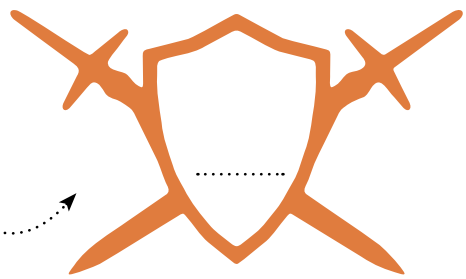
NUTI

NEEM VAN DE ANTWOORDEN DE EERSTE LETTERS

Tel de waarde van de letters op:

	+		+		=	

Gebruik het eerste cijfer van dit getal

De sleutel *voor kistje / envelop* nr. 1

De cijfers voor het cijferslot:

Opdracht 1 ☐

Opdracht 2 ☐

Opdracht 3 ☐

naam

.....

Opdracht 4

Plattegrond

Waar beginnen de nonnen de dag?
Bekijk de plattegronden en neem het juiste getal.

A

B

C

D

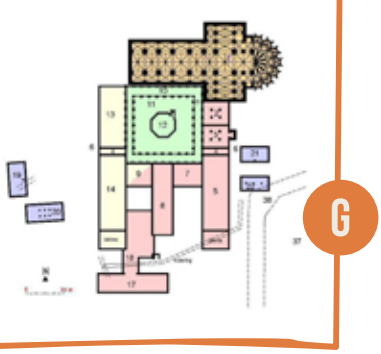
E

F

G

Dat is cijfer:

.....

A

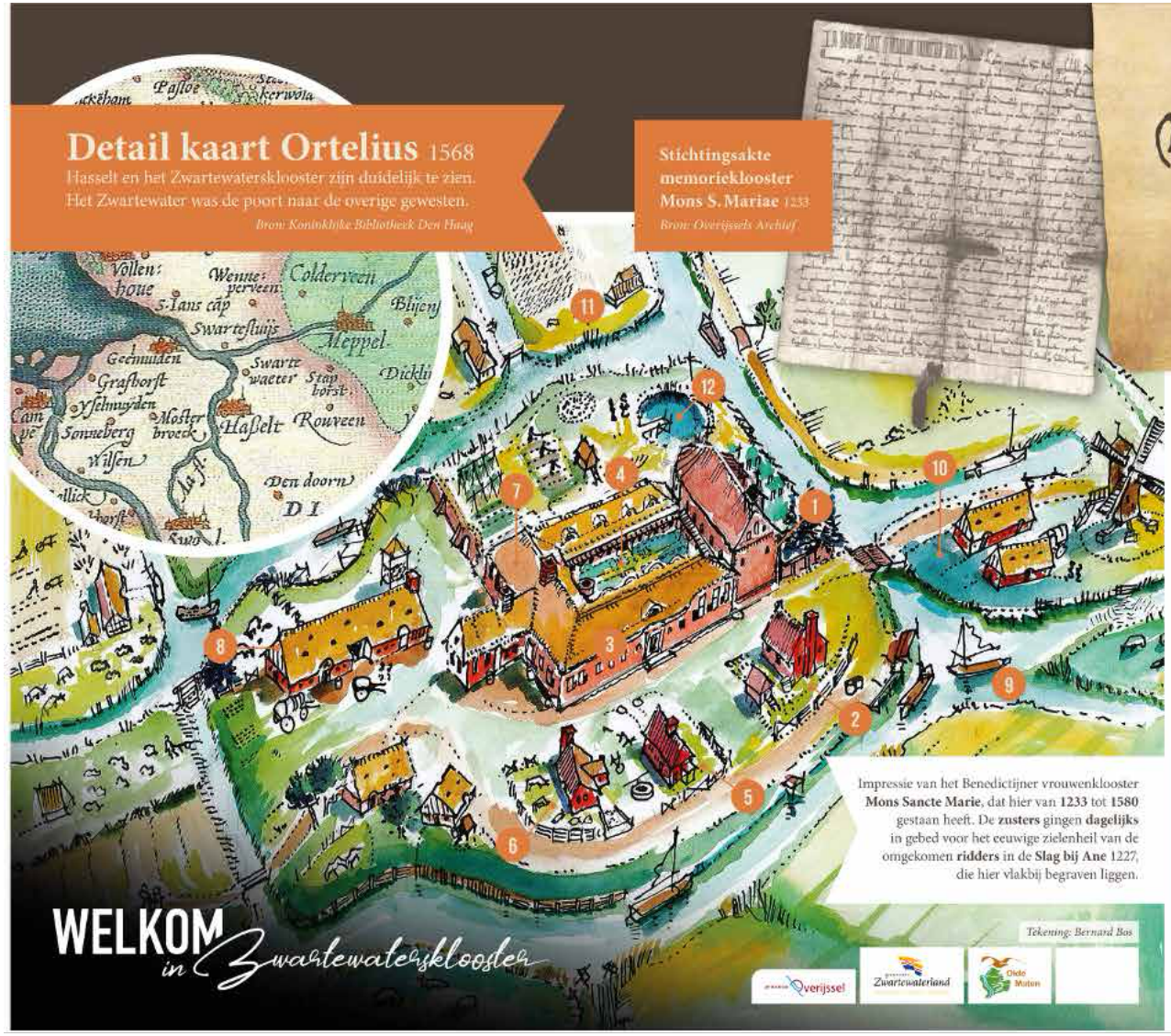
Detail kaart Ortelius 1568

Hasselt en het Zwartewaterskloosterzijn duidelijk te zien.
Het Zwartewater was de poort naar de overige gewesten.

Bron: Koninklijke Bibliotheek Den Haag

Stichtingsakte memorieklooster Mons S. Mariae 1233

Bron: Overijssels Archief

Impressie van het Benedictijner vrouwenklooster **Mons Sancte Marie**, dat hier van **1233** tot **1580** gestaan heeft. De **zusters** gingen **dagelijks** in gebed voor het eeuwige zielenheil van de omgekomen **ridders** in de **Slag bij Ane** 1227, die hier vlakbij begraven liggen.

Mons Sancte Mazie

HET ZWARTEWATERSKLOOSTER

1233-1580

Legenda

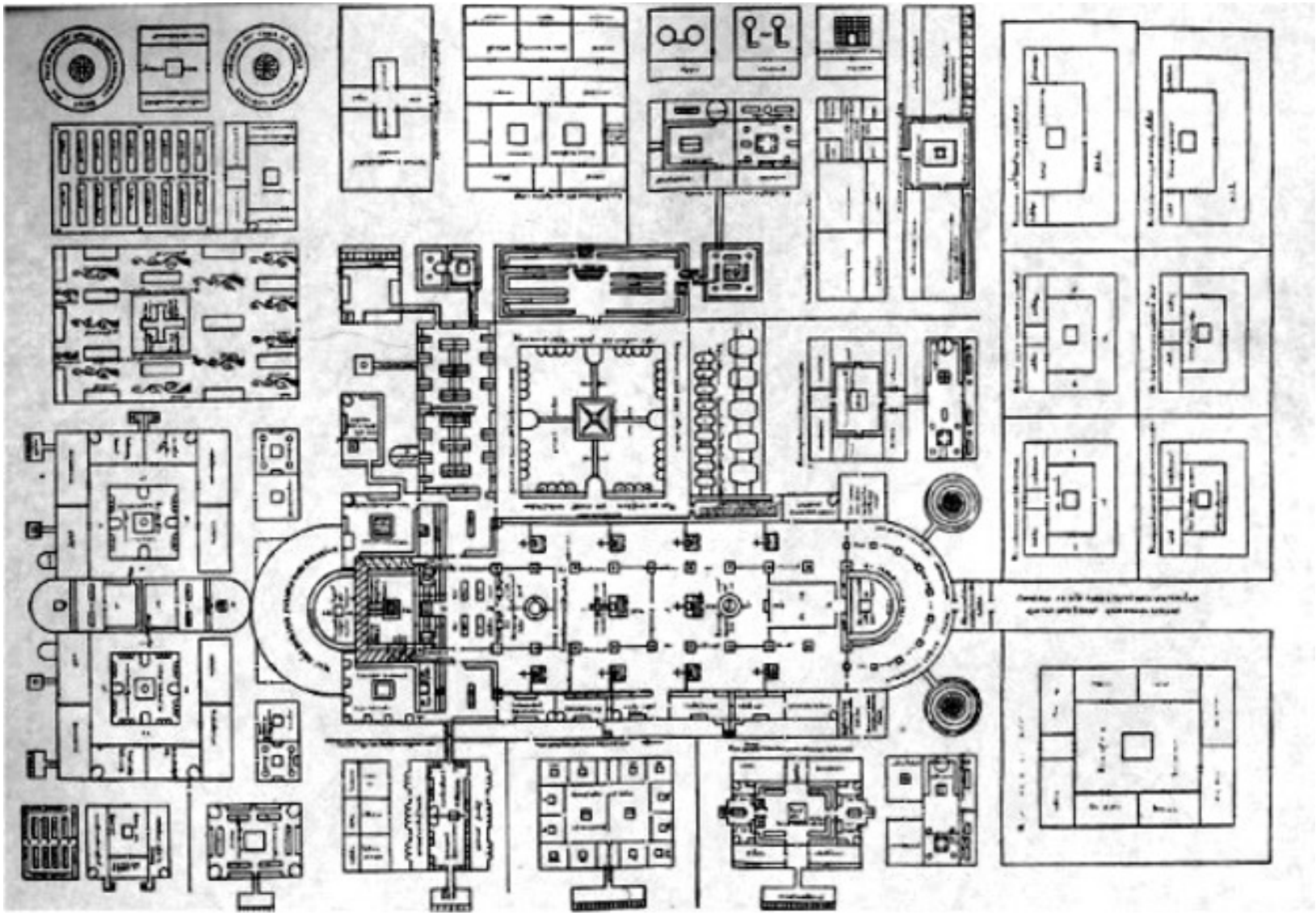
1. Kapel
2. Proosthuis
3. Slot
4. Pandhof
5. Gastenhuis
6. Bak- en slachthuis
7. Keuken | Eetzaal
8. Grote schuur
9. Zwaaikom
10. Spieker | Opslagplaats
11. Olde Graven
12. Visvijver

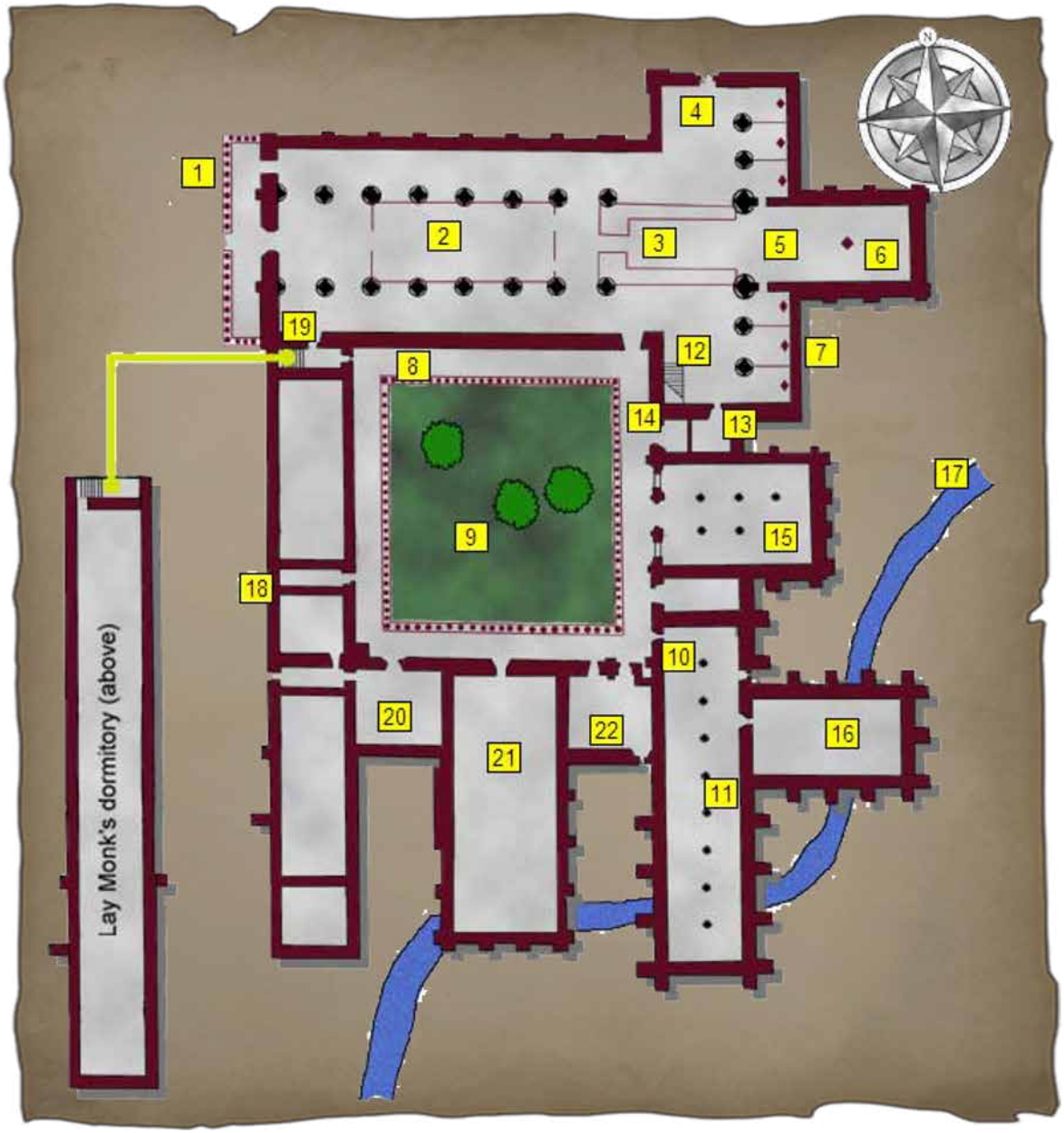
De kloostertuin

Binnenin het klooster, het slot, lag de **pandhof**. Een **tuin** als een afspiegeling van het **paradijs**. Vaak was er een **bron** of **put**. Tussen de altijd **groene bomen** en **planten** konden de bewoners **wandelen, mediteren** of **studeren**. De **nutstuinen**, groente en kruiden, lagen buiten het slot, evenals een **boomgaard**, de **visvijver** en de **bijenstal**.

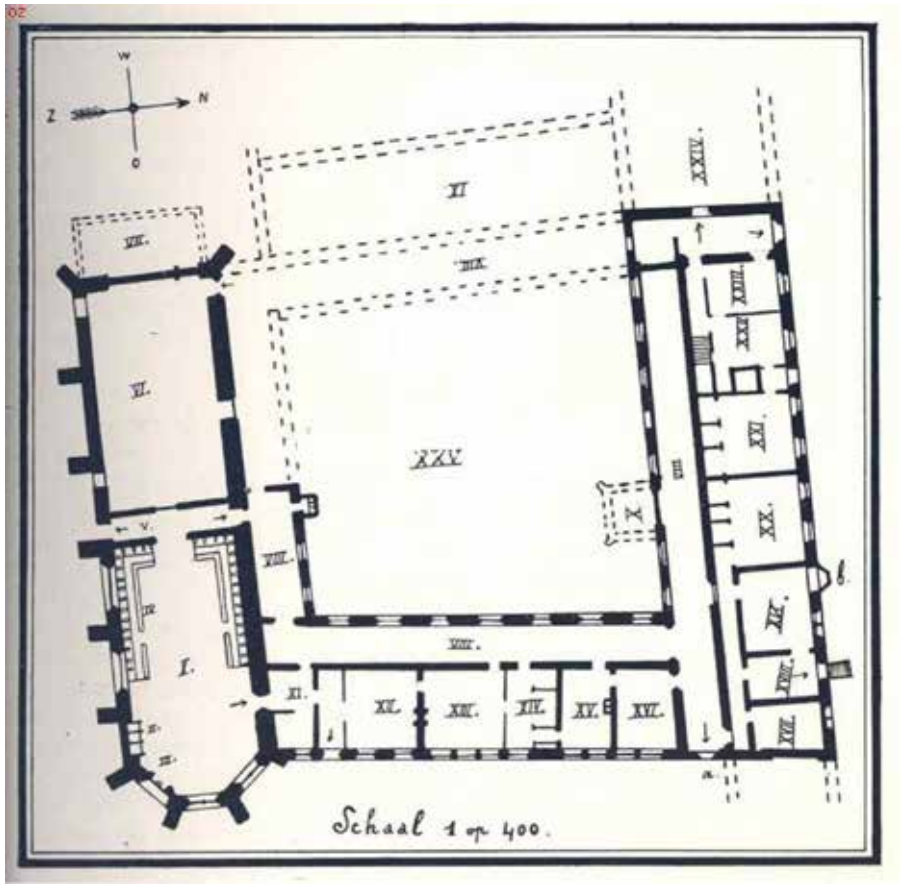
B

C

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
Lay Monk's dormitory (above)

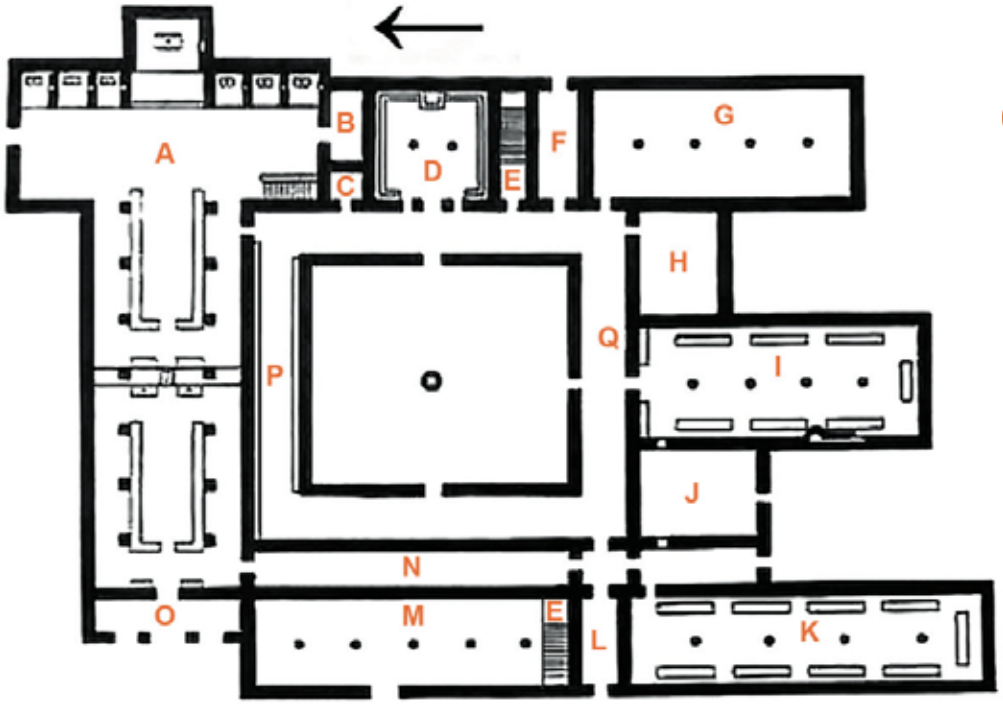
D

Schaal 1 op 400.

E

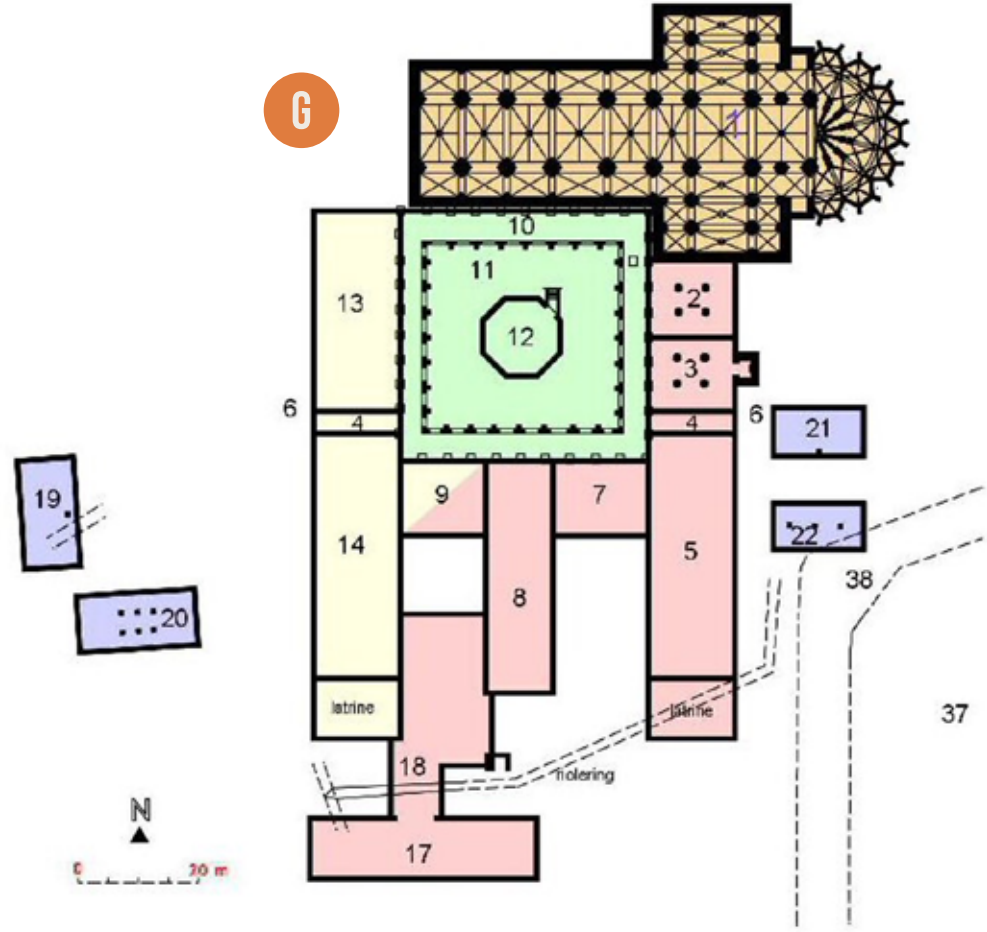

Vous êtes ici
You are here
1 Église Notre-Dame
Notre-Dame church
2 Porterie
Gatehouse
3 Logis du prieur
Home of the Prior
4 Cour du château
Courtyard of the castle
5 Remparts nord
North fortifications
6 Cellier (hôtellerie)
Cellar (hostelry)
7 Cour du prieuré
Courtyard of the priory
8 Salles 18e siècle
18th century rooms
9 Cloître
Cloister
10 Salle capitulaire
Chapter house
11 Salle Mérimée
Mérimée room
12 Passage Mérimée
Mérimée walkway
13 Vestiges de l'église Saint-Laurent
Ruins of the Saint-Laurent church
14 Jardin des Bénédictins
Garden of the Benedictines
Vous êtes ici
You are here
CITÉ DU MOT
la Charité

F

A. Kerk
B. Sacristie
C. Bibliotheek
D. Kapittelzaal
E. Trap naar de slaapzaal
F. Ontvangstruimte
G. Dagverblijf
H. Warme kamer
I. Eetzaal van de monniken
J. Keuken
K. Eetzaal van de conversen
L. Doorgang
M. Werkplaats en opslagruimte
N. Gang van de conversen
O. Voorhal
P. Kloostergang
Q. Gelegenheid voor handwassing

G

naam

.....

Opdracht 5

De geheime riddercode

A = 1 B = 2 C = 3 ... Z = 26

Maar... A is niet 1

ONTCIJFER:

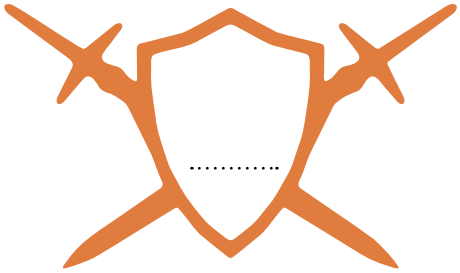
23	14	9	9	10	23

wat is het woord?

Tel de **JUISTE** waarde van de letters op:

[ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] + [ ] = [ ]

Gebruik het eerste cijfer van dit getal

.....

naam

.....

Opdracht 6

Welke planten groeien er vaak in een kloostertuin?

A	KRUIDEN
B	WATERPLANTEN
C	BLOEMEN

is het juiste antwoord A, B of C?

ONTCIJFER:

Gebruik dit cijfer

.....

De sleutel *voor kistje / envelop* nr. 2

De cijfers voor het cijferslot:

Opdracht 4 ☐

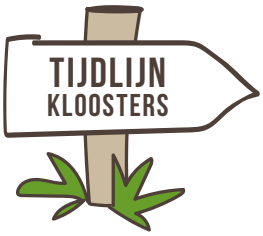
Opdracht 5 ☐

Opdracht 6 ☐

Opdracht 7

Beantwoord deze vraag:

Wanneer is het klooster 'Mons Sancte Marie' (Zwartewaterklooster) opgeheven?

voor deze opdracht heb je de tijdlijn 'Kloosters' nodig

1. **3e/4e eeuw**
Ontstaan van het kluizenaarswezen in Egypte. Sint-Antonius van Egypte (251-356) wordt gezien als een van de grondleggers van het monarchisme (kloosterwezen).

2. **4e/5e eeuw**
Ontwikkeling van de eerste cenobieten (monniken die in groepsverband leven).

3. **Ca. 500**
Benedictus van Nursia sticht de orde van de Benedictijnen, die de basis legt voor de kloosterregel in West-Europa.

4. **Ca. 700**
De eerste kloosters in Nederland worden gesticht door missionarissen zoals Willibrord in Maastricht, Utrecht en Susteren.

5. **500-1000**
Tijd van de monniken en ridders. Kloosters ontstaan als zelfvoorzienende centra.

6. **11e/12e eeuw**
Opkomst van nieuwe ordes, waaronder de Cisterciënzers, bekend om hun sobere levenswijze en invloed op de landbouw.

7. **13e eeuw**
Ontstaan van bedelordes zoals de Franciscanen (gesticht door Sint Franciscus, 1182-1226).

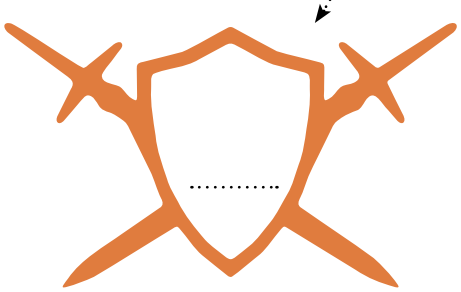
8. **Late Middeleeuwen**
Kloosters groeien uit tot intellectuele centra.

9. **16e/17e eeuw**
Tijdens de Reformatie worden in Nederland veel kloosters gesloten of geconfisqueerd door de protestantse overheid.

10. **19e eeuw**
Heropleving van het kloosterleven in Nederland en België.

11. **20e eeuw - Heden**
Kloosters veranderen langzaam naar plekken van bezinning en worden soms een woonproject.

Schrijf het juiste cijfer op

naam

.....

Opdracht 8

Los de rebus op

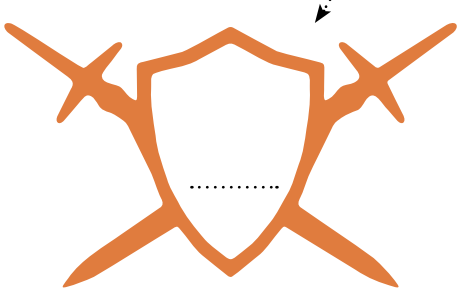
Hoe vaak komt de letter A voor in deze rebus?

.....

.....

.....

Neem dat cijfer

naam .....

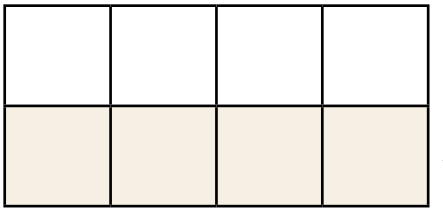
Opdracht 9

De eindopdracht!

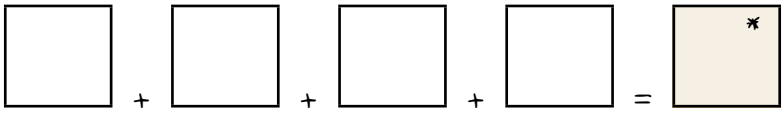
Welke 8 woorden zijn er met de volgende afbeeldingen te maken?

NEEM VAN ELKE PLAATSNAAM DE EERSTE LETTER EN ONTCIJFER:

4 PLAATSNAMEN

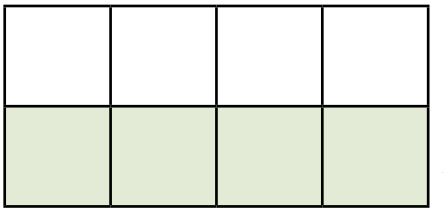

Tel de waarde van de letters op:

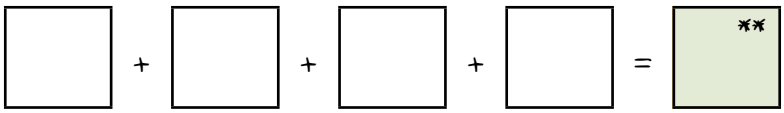

NEEM VAN ELK KLOOSTERWOORD DE EERSTE LETTER EN ONTCIJFER:

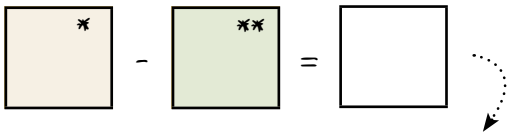
4 KLOOSTERWOORDEN

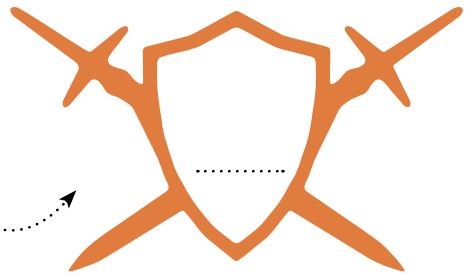
Tel de waarde van de letters op:

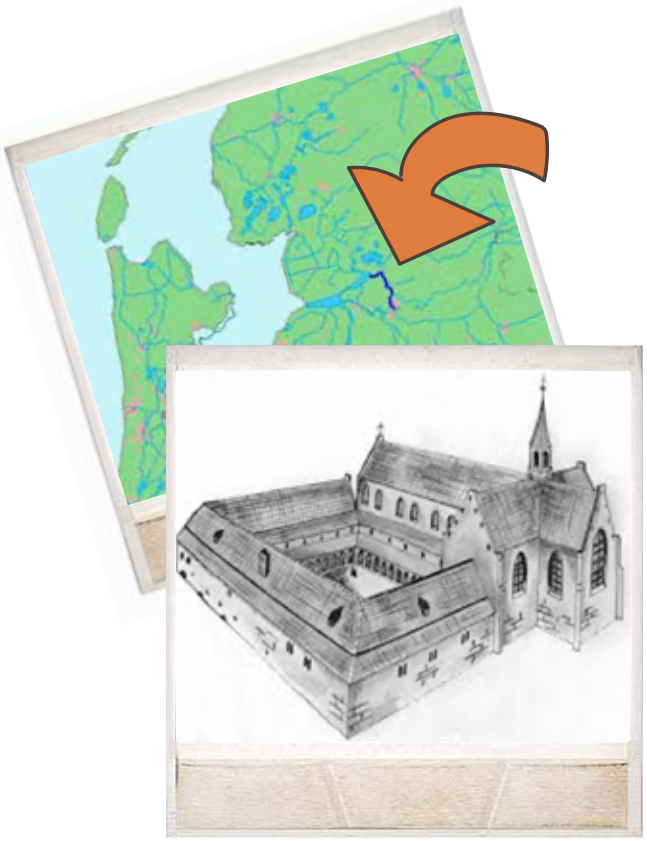

Trek de getallen van elkaar af

Gebruik het eerste cijfer van dit getal

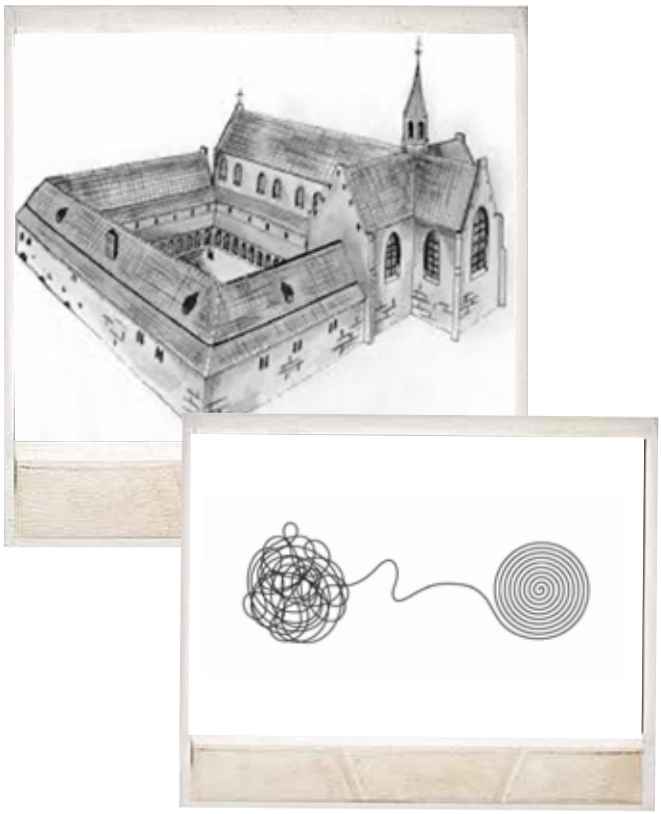

4 PLAATSNAMEN

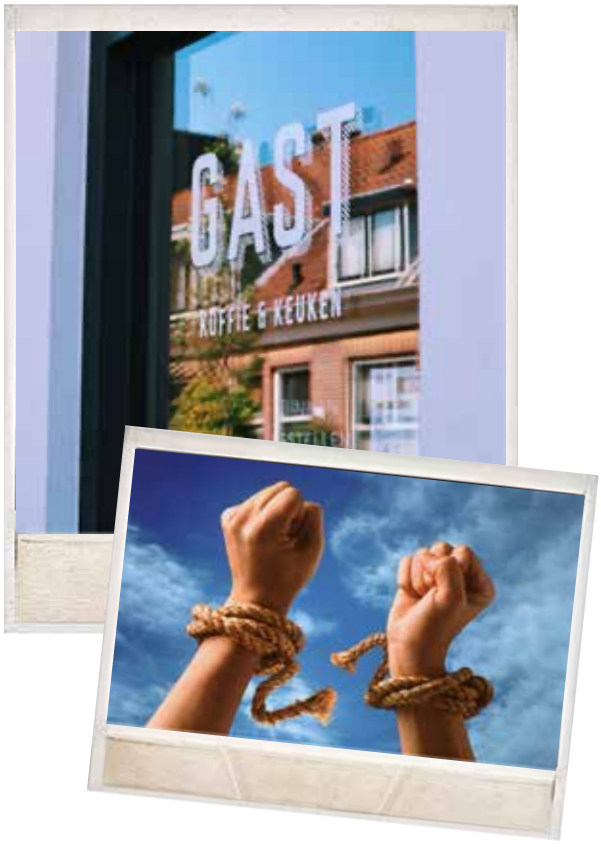

4 KLOOSTERWOORDEN

SLUIS

ROLL

KLOOSTER

HORST

VEEN

ZWARTEWATERS

ZWART

STAP

GEBED

INDELING

ORDE

GAST

DAG

KLOOSTER

GETIJDEN

VRIJHEID

De sleutel *voor kistje / envelop* nr. 3

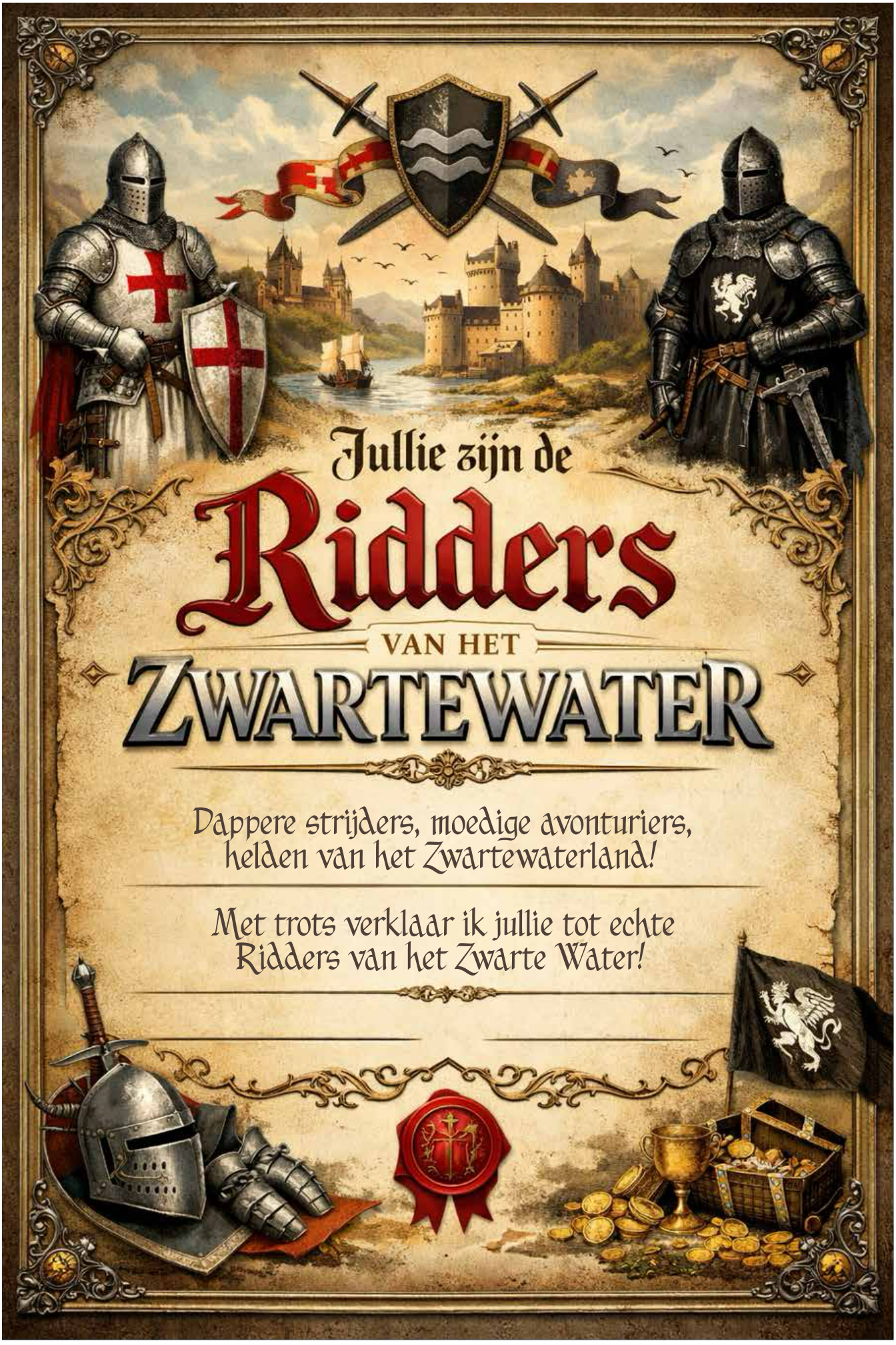

De cijfers voor het cijferslot:

Opdracht 7 ☐

Opdracht 8 ☐

Opdracht 9 ☐

Jullie zijn de
Ridders
VAN HET
ZWARTEWATER
Dappere strijders, moedige avonturiers,
helden van het Zwartewaterland!
Met trots verklaar ik jullie tot echte
Ridders van het Zwarte Water!